

Корольчук М. С. доктор психологічних наук, професор,
Державний торговельно-економічний університет
<https://orcid.org/0000-0003-2524-4784>

Науменко Н. П. аспірантка кафедри психології
Державного торговельно-економічного університету
<https://orcid.org/0009-0001-3574-2659>

АНАЛІЗ ЧИННИКІВ НЕГАТИВНИХ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ ОСОБИСТОСТІ ДО І ПІД ЧАС ВІЙНИ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ АНКЕТУВАННЯ)

У статті представлено результати підсумкової оцінки підприємцями об'єктивних і суб'єктивних чинників, які зумовлюють негативні психічні стани. Найбільш впливовими чинниками виявилися: ескалація військових дій та труднощі роботи в особливих умовах, соціально-політична й економічна ситуація в країні. Суб'єктивні чинники виявляються через соціальні проблеми, наявність ресурсів життєдіяльності, психологічні і поведінкові характеристики обстежуваних.

Ключові слова: негативні психічні стани; анкетування; війна; чинники; аналіз.

Вступ. Ситуація пандемії і війни суттєво змінила життєдіяльність всіх українців і, зокрема, підприємницьку діяльність. Це потребує осмислення низки проблем, які стосуються впливу негативних психічних станів як на особистість, її психіку, так і у цілому на ефективність професійної діяльності. Нові умови і особливості підприємницької діяльності зумовлюють вимогу щодо формування принципово нових підходів ведення бізнесу, виробництва, взаємодії і спілкування.

Актуальність дослідження визначається суттєвим випробуванням для підприємців у період пандемії і війни. Ми почали жити в зовсім нових умовах, коли відбуваються зміни як на рівні психіки окремої особистості, так і на макросоціальному рівні. В умовах глобальних трансформацій суспільства іноді буває складно пояснювати поведінку окремої людини, а ще важче нині зрозуміти поведінку підприємців, тому що відбулися надзвичайні зміни в їх професійній діяльності.

Особливі умови життєдіяльності вимагають як від усіх жителів України, так і вчених переосмислення життєвих цілей і потреб, значущості впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на життєдіяльність особистості в стресогенних умовах і їх негативних наслідків.

Теоретичне підґрунтя. Вивчення психічних станів особистості у довоєнний період було пов'язано із пандемією,

наслідками техногенних катастроф і т.ін. [1; 3; 4; 5].

Водночас дослідження стресогенних чинників та їх наслідків і впливу на психіку особистості під час військових конфліктів і війни останнім часом представлено у низці зарубіжних досліджень [10; 12]. Вивчення фінансово-економічних, політичних і соціально-психологічних наслідків агресивної війни РФ проти України нині досліджується і публікується у наукових працях вітчизняних вчених.

За даними опитування у квітні – травні 2021 81 % жителів України відчуває високий рівень суб'єктивного стресу у зв'язку з пандемією COVID-19. Про це свідчать результати дослідження, яке провела компанія Gradus Research, з метою широкого моніторингу стану українців в умовах нової реальності. Опитування міського населення проводили раз в 1 – 2 місяці, за результатами якого вимірювали зміни у самопочутті, рівень та особливості причин стресу. З'ясувалося, що причиною стресів українців є не сама хвороба, а наслідки коронавірусної кризи :фінансові труднощі (37 %), робочі питання (29 %), сімейні відносини (28 %), стан власного здоров'я і здоров'я близьких (23 %). При цьому причинами негативних психічних станів виявились не тільки проблеми, пов'язані із пандемією, а й соціально-політична ситуація в країні, загроза загострення військових дій на сході,

безробіття, обмеження спілкування з друзями, знайомими [8, 15].

Отже, у нинішніх особливих умовах воєнного стану суттєве значення має проблема вивчення порівняльної характеристики чинників, які зумовлюють негативні психічні стани у підприємців і міського населення, що дає підстави для обґрунтування шляхів і засобів підтримки, збереження і відновлення психічного стану особистості.

Вплив негативних зовнішніх і внутрішніх факторів на особистість призводить до зниження функціональних можливостей, виникнення негативних психічних станів, стресу, що погіршує ефективність професійної діяльності, а також зумовлює розвиток преморбідного стану і патології (О. Овдієнко, М. Корольчук, В. Корольчук, О. Полунін, Г. Ложкін, С. Миронець, В. Осьодло та ін.) [11, 7; 4; 5; 6].

Нині вітчизняні науковці ретельно вивчають вплив пандемії на психіку особистості, на ефективність професійної діяльності фахівців у різних сферах освіти, виробництва і підприємництва.

Діяльність психологів освітніх організацій у період карантину, психологічні технології розвитку підприємницької активності персоналу освітніх організацій досліджують Л. Карамушка і О. Креденцер, К. Терещенко [2]. Вплив емоційно-вольової сфери на особистість в умовах пандемії досліджує М. Ткалич [13].

Мета статті – за результатами анкетування дослідити особливості чинників виникнення негативних психічних станів у особистості в умовах пандемії та війни.

Завдання: здійснити аналіз результатів дослідження і з'ясувати особливості чинників негативних психічних станів у підприємців і обстежуваних, які не займаються підприємницькою діяльністю (надалі респондентів) та здійснити їх порівняльну характеристику в умовах пандемії та війни.

Методи дослідження. Для досягнення мети у дослідженні використовувалися два опитувальника. Один із них «Оцінка обстежуваними чинників, які зумовлюють негативні психічні стани під час пандемії і

війни». Цей опитувальник включав 10 тверджень: Карантинні обмеження; Труднощі, пов'язані із роботою; Фінансові складнощі; Соціально-політична й економічна ситуація в країні; Стан здоров'я близьких і власного здоров'я; Труднощі взаємодії, спілкування з партнерами, друзями; Безробіття; Загроза військових дій; Погіршення сімейних стосунків; Обмеження можливостей відпочинку.

Інший – «Опитувальник проявів негативних психічних станів під час війни та пандемії» (М.Корольчук, В. Корольчук, Н. Науменко) – включав чотири блоки: психологічний, соціальний, поведінковий та біологічний. Так, психологічний блок містив 13 тверджень, соціальний – 12, поведінковий – 11; біологічний – 19. Кожне твердження необхідно було оцінити за 10-бальною шкалою:

10-8 балів – суттєво виражений рівень прояву психічного стану;

8-7 балів – вище середнього рівень прояву психічного стану;

6-5 балів – середній рівень прояву психічного стану;

4-3 бали – низький рівень прояву психічного стану;

2-0 бали – відсутність проявів даного психічного стану.

Підсумкові відповіді обстежуваних на запитання опитувальників, які стосуються оцінки чинників власних негативних психічних станів в умовах пандемії та війни відображено у цій статті. Опитування здійснювалося за допомогою Google Forms. Обробка результатів здійснювалась методами математичної статистики (описові статистики) за допомогою програми SPSS (22 версія).

Вибірка обстежуваних включала 115 підприємців і 200 респондентів, що не займаються підприємницькою діяльністю.

Результати і обговорення. З метою визначення які чинники, що впливають на розвиток негативних психічних станів, переважають в період війни чи карантинних обмежень проведено порівняльний аналіз окремо в 2-х групах: респондентів і підприємців. У таблиці 1 представлено результати оцінок і рейтингові місця чинників, які зумовлюють негативні психічні стани у респондентів під час карантину і під час війни.

Порівняльна оцінка чинників, які зумовлюють негативні психічні стани у респондентів під час пандемії та війни

№ з/п	Чинники	Оцінки респондентів (пандемія, бали)	Рейтингове місце респондентів (пандемія)	Оцінка респондентів (війна, бали)	Рейтингове місце респондентів (війна)
1	Загроза війни (ескалація війни)	7,1±0,9	5	9,9±0,1*	1
2	Стан здоров'я близьких і власного здоров'я	8,6±1,4	4	9,8±0,2*	2
3	Погіршення сімейних стосунків	8,7±1,3	3	9,6±0,4*	3
4	Соціально-політична й економічна ситуація в країні	6,1±1,3	7	9,3±0,7*	4
5	Фінансові труднощі	9,4±0,6	1	8,3±0,5*	5
6	Труднощі взаємодії, спілкування з партнерами, друзями	4,0±1,3	10	8,0±1,1*	6
7	Безробіття	5,0±0,9	8	7,1±0,8*	7
8	Труднощі, пов'язані із роботою	9,2±0,8	2	5,5±0,4*	8
9	Карантинні обмеження	7,0±1,0	6	4,1±0,3*	9
10	Обмеження можливостей відпочинку	4,9±1,1	9	3,7±0,3*	10

Примітка: * - відмінності при $p \leq 0,05$.

Встановлено, що під час війни високий рівень впливу чинників, які зумовлюють негативні психічні стани у респондентів визначаються за шістьма позиціями з оцінками від 8,0 балів до 9,9 балів з рейтинговими місцями 1-6. Так, у першу чергу, це стосується безпосередньо загрози ескалації військових дій (1-е рейтингове місце), стан власного здоров'я і близьких (2-е рейтингове місце), сімейні справи і стосунки (3-е рейтингове місце), соціально-політична й економічна ситуація в Україні (4-е рейтингове місце), фінансові труднощі (5-е рейтингове місце), проблеми взаємодії і спілкування (6-е рейтингове місце). Водночас карантинні обмеження, пов'язані із пандемією, не стали настільки важливими, як обмеження можливостей відпочинку (відповідно 6-е і 10-е місця).

Під час пандемії респонденти зазначили, що високий рівень чинників, які зумовлюють значущі негативні психічні стани отримали оцінку $9,0 \pm 0,6$ – $9,2 \pm 0,8$ балів. Це пов'язано із фінансовими складнощами (1-е рейтингове місце) і труднощами на роботі і виконанням робочих питань (2-е рейтингове місце). Далі, третє і четверте рейтингові місця посіли відповідно такі складові як: погіршення сімейних стосунків, стан свого здоров'я і близьких. І тільки на шостому рейтинговому місці були поставлені респондентами – обмеження, пов'язані із пандемією.

При цьому на останніх рейтингових місцях, дев'яте і десяте відповідно, певною мірою співпадає тільки щодо труднощів, пов'язаних із можливістю відпочинку під час пандемії і під час війни. Водночас під час війни респонденти карантинні обмеження поставили на дев'яте місце, а під час пандемії, як і у першому пов'язані карантинні обмеження на шосте місце і не позначають як першопричинні.

Отже, за результатами порівняльного аналізу опитування респондентів встановлено, що чинники, які зумовлюють негативні психічні стани під час війни чітко пов'язані першопричиною - із загостренням і ескалацією військових дій, соціально-політичною й економічною ситуацією в Україні та її наслідками, впливом на стан власного здоров'я та своїх близьких, сімейним станом, фінансами, взаєминами і спілкуванням, а на останніх позиціях поставлені такі чинники, як: карантинні обмеження і труднощі, пов'язані з відпочинком.

Особливості впливу чинників, які зумовлюють негативні психічні стани під час пандемії полягають у тому що, на наш погляд, першочерговий чинник усіх негараздів - карантинні обмеження, пов'язані із пандемією поставлені респондентами тільки на шосте рейтингове місце. На перше рейтингове місце поставлено фінансові складнощі, на друге –

Питання психології

труднощі пов'язані з роботою, на третє місце – погіршення сімейних стосунків, на четвертому місці – проблеми пов'язані зі здоров'ям власним і близьких, п'яте і шосте місця пов'язані із загрозою ескалації військових дій і карантинними обмеженнями зумовленими пандемією відповідно.

Таким чином, за результатами опитування респондентів і порівняльного аналізу встановлено, що під час війни чинники, які зумовлюють негативні психічні стани чітко пов'язані з першопр причиною – загрозою військової ескалації, соціально-політичною й економічною ситуацією в Україні та їх негативним впливом на стан здоров'я, сімейні проблеми, фінансові складнощі. Водночас особливості чинників, які зумовлюють негативні психічні стани під час карантинних обмежень, пов'язаних із пандемією полягають у тому, що першопр причиною поставлена респондентами на шосте рейтингове місце, а на першому і другому – це фінансові питання і труднощі, пов'язані з роботою і тільки на третьому і четвертому – сімейні проблеми і стан здоров'я, а загроза війни - на п'ятому місці. Спільним є те, що найменш значимим щодо проявів негативних психічних станів, на думку респондентів, є труднощі з відпочинком (9 -10 місця), а найбільш

впливовим є погіршення сімейних стосунків (зустрічається в обох групах). Результати порівняльного аналізу дають підстави кількісно визначити рейтингові чинники, які зумовлюють негативні психічні стани у респондентів в особливий період, коли діють обидві першопр причини: війна і карантинні обмеження, які хоча і відходять на задній план, але не зникають. При цьому, усі чинники, що зумовлюють негативні психічні стани, мають у респондентів суттєво вищі показники під час війни у порівнянні з пандемією.

За результатами порівняльного аналізу опитування підприємців під час війни і у період карантинних обмежень, чинники, які зумовлюють негативні психічні стани мають свої певні особливості (таблиця 2).

Так, підприємці під час війни вважають найбільш впливовими чинниками першопр причинно – це загроза ескалації війни і соціально-політична й економічна ситуація в країні (перше і друге рейтингові місця відповідно), а далі йдуть фінансові збитки (3-є рейтингове місце), стан здоров'я (4-є місце), труднощі пов'язані з роботою (5-є місце), а на шостому місці – сімейні справи і стосунки. На останніх рейтингових місцях підприємці поставили такі чинники як: труднощі відпочинку (10-є рейтингове місце) і карантинні обмеження (9-є місце).

Таблиця 2

Порівняльна оцінка чинників, які зумовлюють негативні психічні стани у підприємців під час пандемії та війни

№ з/п	Чинники	Оцінки підприємців (пандемія, бали)	Рейтингове місце підприємці в (пандемія)	Оцінка підприємців (війна, бали)	Рейтингове місце підприємців (війна)
11	Загроза війни (ескалація війни)	7,9±1,2	8	9,9±0,1*	1
22	Соціально-політична й економічна ситуація в країні	8,7±1,3	4	9,7±0,3*	2
2	Фінансові труднощі	9,0±1,0	3	9,5±0,5	3
4	Стан здоров'я близьких і власного здоров'я	8,4±1,6	5	9,3±0,7*	4
5	Труднощі, пов'язані із роботою	9,3±0,7	2	8,1±0,9*	5
6	Погіршення сімейних стосунків	7,1±1,9	9	7,3±1,2	6
7	Труднощі взаємодії, спілкування з партнерами, друзями	8,1±1,9	6	7,0±1,5*	7
8	Безробіття	8,0±1,9	7	6,5±1,0*	8
9	Карантинні обмеження	9,7±0,3	1	4,1±0,5*	9
1	Обмеження можливостей відпочинку	6,8±1,2	10	3,9±1,1*	10

Примітка: * - відмінності при $p \leq 0,05$.

Питання психології

Під час пандемії підприємці визначають перші чотири рейтингові місця теж чітко з першопричиною і п'яте, шосте, сьоме рейтингові місця з її наслідками. Природньо, що під час пандемії, у першу чергу, підприємці визначають, що виводять із рівноваги і спричиняють негативні психічні стани безпосередньо карантинні обмеження, пов'язані із пандемією (перше рейтингове місце), труднощі в роботі і розв'язанні робочих питань (2-е рейтингове місце), фінансові проблеми (3-є рейтингове місце), 4-є рейтингове місце - соціально-політичні й економічні проблеми в країні. А під час війни першопричиною є безпосередньо загроза війни та соціально-економічні проблеми, пов'язані із ситуацією в Україні. Сімейні проблеми, труднощі щодо відпочинку, відповідно підприємців, опинилися на дев'ятому і десятому місцях.

Таким чином, спільним щодо основних значущих чинників, які зумовлюють негативні психічні стани у підприємців, виявились такі, що пов'язані із першопричиною. Тобто, відповідно - ескалація військових дій і карантинні обмеження, а також найменш значущі - обмеження відпочинку (на 10-му

рейтинговому місці) і під час війни карантинні обмеження посіли передостаннє 9 рейтингове місце.

З метою узагальнення чинників, які зумовлюють негативні психічні стани у підприємців в умовах війни, ми згрупували і розподілили їх на об'єктивні (зовнішні) і суб'єктивні (внутрішні) і дані представили в таблицях 3 і 4.

За результатами опитування в таблиці 3.5 визначено, що на високому рівні спостерігаються три об'єктивних чинника із п'яти і на середньому рівні - два чинника.

За аналізом оцінки чинників (табл. 3), які зумовлюють негативні психічні стани у підприємців під час війни визначено наступне розташування. Перше рейтингове місце з оцінкою $9,9 \pm 0,1$ б. - ескалація воєнних дій; друге місце з оцінкою $9,4 \pm 0,6$ б. - труднощі роботи в особливих умовах; третє рейтингове місце з оцінкою $9,0 \pm 1,0$ б. - соціально-політична й економічна ситуація в країні; четверте рейтингове місце з оцінкою $7,7 \pm 1,3$ б. - негативний вплив на умови життєдіяльності; п'яте рейтингове місце з оцінкою $4,0 \pm 1,0$ б. карантинні обмеження, пов'язані із пандемією.

Таблиця 3

Оцінка об'єктивних (зовнішніх) чинників, які зумовлюють негативні психічні стани у підприємців під час війни

№ з/п	Чинники	Оцінка в балах	Рейтингове місце
1	Ескалація військових дій	$9,9 \pm 0,1$	1
2	Труidнощі, пов'язані із роботою	$9,4 \pm 0,6$	2
3	Соціально-політична та економічна ситуація в країні	$9,0 \pm 1,0$	3
4	Негативний вплив умов життєдіяльності під час війни	$7,7 \pm 1,3$	4
5	Загроза захворіти на ковід	$4,0 \pm 1,0$	5

Отже, впливи на розвиток негативних психічних станів у підприємців під час війни найменш пов'язані із карантинними обмеженнями, пов'язаними із пандемією і негативним впливом на життєдіяльність.

Найбільш значимими спостерігаються такі об'єктивні чинники, як: у першу чергу, пов'язані із ескалацією військових дій та соціально-політичною й економічною ситуацією в країні.

Таблиця 4

Оцінка суб'єктивних (внутрішніх) чинників, які зумовлюють негативні психічні стани у підприємців під час війни

№ з/п	Чинники	Оцінка в балах	Рейтингове місце
1	Соціальні	$9,9 \pm 0,1$	1
2	Ресурси життєздатності	$9,8 \pm 0,2$	2
3	Психологічні	$9,3 \pm 0,7$	3
4	Поведінкові	$9,1 \pm 0,9$	4
5	Біологічні	$6,5 \pm 1,5$	5

Питання психології

Щодо внутрішніх чинників, які впливають на прояви негативних психічних станів у підприємців в умовах війни, то з'ясовано наступне. На першому рейтинговому місці з оцінкою $9,9 \pm 0,1$ б. визначено вплив соціальних чинників (соціальної підтримки родини і друзів, соціальний захист держави, організацій, керівників та фінансових ресурсів). На другому рейтинговому місці з оцінкою $9,8 \pm 0,2$ б. – ресурси життєстійкості в особливих умовах війни (особистісною стресостійкістю, використанням адекватних копінг-стратегій подолання труднощів, вірою в перемогу, можливістю завантаження себе справами і роботою, позитивним і оптимістичним мисленням).

На третє рейтингове місце з оцінкою $9,3 \pm 0,7$ б. під час війни підприємці поставили психологічні чинники, а саме: тривожність, страх очікування обстрілів, окупації, апатія, депресія, відчай, зневіра у майбутнє, переживання, пов'язані із ситуацією на фронті, а також із втратою близьких, острах каліцтва, інформативний тиск негативних подій, неадекватне сприйняття інформації, негативні передчуття поранення, загибелі.

Четверте рейтингове місце з оцінкою $9,1 \pm 0,9$ б. зайняли поведінкові характеристики підприємців, здатність долати труднощі в особливих умовах, адаптація до умов війни, зниження ділової активності, загострення конфліктних взаємин із партнерами, а також на роботі, в сім'ї, духовна зневіра в себе, в перемогу, в життєву перспективу. На п'ятому рейтинговому місці з середньо вираженою оцінкою $6,5 \pm 1,5$ б. підприємці визнали

біологічні (психофізіологічні причини), а саме – розлади сну, апетиту, роботи шлунково-кишкового тракту, підвищення емоційності, відчуття виснаження і постійної перевтоми, хронічної втоми, труднощі адекватного сприйняття і переробки інформації, розлади пам'яті, уваги.

Отже, встановлено, що найбільш впливовими суб'єктивними внутрішніми чинниками, що зумовлюють негативні психічні стани спостерігаються за такими складовими як: соціальні ресурси життєстійкості, психологічні, поведінкові, біологічні (психофізіологічні).

Висновки. За результатами підсумкової оцінки підприємцями об'єктивних зовнішніх і суб'єктивних внутрішніх чинників, які зумовлюють негативні психічні стани встановлено наступне. Найбільш впливовими чинниками, які зумовлюють негативні психічні стани у підприємців під час війни виявилися – ескалація військових дій та труднощі роботи в особливих умовах, соціально-політична й економічна ситуація в країні. На наш погляд, суб'єктивні внутрішні чинники є похідними від об'єктивних умов життєстійкості підприємців в особливих умовах і вони виявляються через соціальні проблеми, наявність ресурсів життєдіяльності, психологічні і поведінкові характеристики обстежуваних. Такий підхід дає підстави обґрунтувати психодіагностичний інструментарій та наукові підходи щодо подолання негативних психічних станів у підприємців в особливих умовах.

Список використаних джерел

1. Болтівець С.І. (2022) Психогігієнічна сфера зміцнення психічного здоров'я різних груп населення. Підвищення фізичної працездатності різних груп населення в процесі занять фізичною культурою і спортом. Ірпінь.
2. Карамушка, Л., Креденцер, О., Терещенко, К., Лагодзінська В. Івкін В., Ковальчук О.С. (2022) Особливості психічного здоров'я персоналу освітніх та наукових організацій в умовах війни. *Організаційна психологія. Економічна психологія.* 1 (25). С.62-74. DOI:<https://doi.org/10.31108/2.2022.1.25.7>
3. Кокун, О.М., Мороз, В.М., Пішко, І.О., Лозінська, Н.С. (2022) Теорія і практика управління страхом в умовах бойових дій: метод. посібник. Київ-Одеса: Фенікс. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/730971>
4. Коцан І. Я., Ложкін Г. В., Мушкевич М. І. (2017) Психологія здоров'я людини / За ред. І. Я. Коцана.– Луцьк: РВВ - Вежа.
5. Миронець С. М. (2020) Психологія діяльності міжнародних гуманітарних місій: теоретичні та прикладні аспекти : монографія. Київ: Київ. Нац. торг.- екон. ун-т.
6. Осьодло В. (2019) Стрес-асоційовані розлади здоров'я в умовах збройного конфлікту. Дніпро: Акцент.

7. Психологічне забезпечення професіогенезу фахівців торгівлі і сфери послуг : колективна монографія / [М. С. Корольчук, В. М. Корольчук, О. В. Полунін, С.М. Миронець та ін.]; за заг. ред. М.С. Корольчука (2020). Київ: Нац. торг.- екон. ун-т.

8. Рівень суб'єктивного стресу та його причини https://gradus.app/documents/114/Gradus_Digest_October_03112021.pdf

9. M. Korolchuk, V. Korolchuk, S. Myronets, S. Boltivets Y. Pozdnyshev Comparative characteristics of stress-resistant and non-stress-resistant individual profiles / *Propositos Y Representaciones*, Том 9, спеціальний випуск: SI, номер статті e1102. DOI: 10.20511/pyr2021.v9nSPE2.1102. Опубліковано: MAR 2021. (журнал наукометричної бази Web of Science Core Collection)

10. Murthy, R.S., Lakshminarayana, R. Mental health consequences of war: a brief review of research findings. *World Psychiatry*. 2006. 5(1). pp.25-30.

11. Ovdienko, I., Chausova, (2022). Impact of the COVID-19 pandemic on academic, social, emotional, and behavioral changes in university students. *International Journal of Health Sciences*, 6(2), 832–845. <https://doi.org/10.53730/ijhs.v6n2.8392>

12. Priebe, S., Bogic, M., Ajdukovic, D., et al. (2010). Mental disorders following war in the Balkans: a study in 5 countries. *Archives of General Psychiatry*, 2010. 67. pp.518-28. DOI:10.1001/archgenpsychiatry.2010.37

13. Tkalych, M., Snyadanko, I., Guba, N., Zhelezniakova, Yu. (2020) Social and psychological support for personnel in organizations: work-life balance programmes. *Journal of Intellectual Disability - Diagnosis and Treatment*, Vol. 8, # 2, pp. 159-166 <https://doi.org/10.6000/2292-2598.2020.08.02.10>

Refereces

1. Boltivets S.I. (2022) Psykhohihienichna sfera zmitsnennia psykhichnoho zdorovia riznykh hrup naselennia. Pidvyshchennia fizychnoi pratsezdatsnosti riznykh hrup naselennia v protsesi zaniat fizychnoiu kulturoiu i sportom. [The psychohygienic sphere of strengthening the mental health of various population groups. Increasing the physical capacity of various population groups in the process of physical education and sports]. Irpin. (in Ukrainian)

2. Karamushka, L., Kredentser, O., Tereschenko, Ivkin, V., Lagodzinska, V., & Kovalchuk, O. Osoblyvosti psykhichnoho zdorovya personalu osvitynikh ta naukovykh organizatsii v umovakh viiny [Peculiarities of the mental health of the staff of educational and scientific organizations in the conditions of war]. *Organizatsiina psykholohia. Ekonomichna psykholohia*, 2022. 1(25), 62-74. <https://doi.org/10.31108/2.2022.1.25.7> (in Ukrainian)

3. Kokun, O. M., Moroz, V. M., Pishko, I. O., Lozinska, N. S. Teoria i praktyka upravlinnya strakhom v umovakh boiovykh dii [Theory and practice of fear management in combat conditions]. Feniks, 2022. 88 p. <https://lib.iitta.gov.ua/730971> (in Ukrainian)

4. Kotsan I. Ya., Lozhkin H. V., Mushkevych M. I. (2017) Psykhologhiia zdorovia liudyny [Psychology of human health]. / Za red. I. Ya. Kotsana.– Lutsk: RVV - Vezha. (in Ukrainian)

5. Myronets S. M. (2020) Psykhologhiia diialnosti mizhnarodnykh humanitarnykh misii: teoretychni ta prykladni aspekty. [Psychology of international humanitarian missions: theoretical and applied aspects] : monohrafiia. Kyiv: Kyiv. Nats. torh.- ekon. un-t. (in Ukrainian)

6. Osodlo V. (2019) Stres-asotsiirovani rozlady zdorov' ya v umovakh zbroinoho konfliktu. [Stress-associated health disorders in conditions of armed conflict]. Dnipro: Aktsent. (in Ukrainian)

7. Psykhologichne zabezpechennia profesiohenezu fakhivtsiv torhivli i sfery posluh. [Psychological support for the professional development of trade and service professionals] : kolektyvna monohrafiia / [M. S. Korolchuk, V. M. Korolchuk, O. V. Polunin, S.M. Myronets ta in.]; za zah. red. M.S. Korolchuka (2020). Kyiv: Nats. torh.- ekon. un-t. (in Ukrainian)

8. Riven subiektyvnoho stresu ta yoho prychny. https://gradus.app/documents/114/Gradus_Digest_October_03112021.pdf

9. M. Korolchuk, V. Korolchuk, S. Myronets, S. Boltivets Y. Pozdnyshev (2021) Comparative characteristics of stress-resistant and non-stress-resistant individual profiles / *Propositos Y Representaciones*, T.9, SI, e1102. DOI: 10.20511/pyr2021.v9nSPE2.1102.

10. Murthy, R.S., Lakshminarayana, R.. Mental health consequences of war: a brief review of research findings. *World Psychiatry*, 2006. 5(1), 25-30.

11. Ovdienko, I., Chausova, (2022). Impact of the COVID-19 pandemic on academic, social, emotional, and behavioral changes in university students. *International Journal of Health Sciences*, 6(2), 832–845. <https://doi.org/10.53730/ijhs.v6n2.8392>

12. Priebe, S., Bogic, M., Ajdukovic, D., et al. Mental disorders following war in the Balkans: a study in 5 countries. *Archives of General Psychiatry*, 2010, 67, 518-28. DOI:10.1001/archgenpsychiatry.2010.37

13. Tkalych, M., Snyadanko, I., Guba, N., Zhelezniakova, Yu. (2020) Social and psychological support for personnel in organizations: work-life balance programmes. *Journal of Intellectual Disability - Diagnosis and Treatment*, Vol. 8, # 2, pp. 159-166 <https://doi.org/10.6000/2292-2598.2020.08.02.10>

Summary

Korolchuk M. doctor of psychological sciences,
professor, State University of Trade and Economics
Naumenko N. graduate student of the Department of
Psychology State University of Trade and Economics

ANALYSIS OF THE FACTORS OF NEGATIVE MENTAL STATES OF THE PERSONALITY BEFORE AND DURING THE WAR (ACCORDING TO THE RESULTS OF THE QUESTIONNAIRE)

Introduction. The situation of the pandemic and the war significantly changed the daily life of all Ukrainians and, in particular, entrepreneurial activity. This requires an understanding of a number of problems related to the impact of negative mental states both on the individual, his psyche, and in general on the effectiveness of professional activity. New conditions and peculiarities of entrepreneurial activity lead to the demand for the formation of fundamentally new approaches to business, production, interaction and communication.

The relevance of the study is determined by the significant test for entrepreneurs during the pandemic and war. We began to live in completely new conditions, when changes are taking place both at the level of the individual psyche and at the macro-social level. In the conditions of global transformations of society, it is sometimes difficult to explain the behavior of an individual person, and it is even more difficult to understand the behavior of entrepreneurs, because extraordinary changes have taken place in their professional activities.

Special living conditions require all residents of Ukraine, as well as scientists, to rethink life goals and needs, the importance of the influence of external and internal factors on the life of an individual in stressful conditions and their negative consequences.

The purpose of the article is to investigate, based on the results of the questionnaire, the peculiarities of the factors of the occurrence of negative mental states in the individual in the conditions of a pandemic and war. The task: to carry out an analysis of the results of the research and to find out the features of the factors of negative mental states in entrepreneurs and examinees who are not engaged in entrepreneurial activities (hereinafter respondents) and to carry out their comparative characteristics in the conditions of a pandemic and war.

Research methods. To achieve the goal, two questionnaires were used in the study. One of them is "Evaluation by the subjects of the factors that cause negative mental states during the pandemic and war." This questionnaire included 10 statements: Quarantine restrictions; Work-related difficulties; Financial difficulties; The socio-political and economic situation in the country; The state of health of loved ones and one's own health; Difficulties in interaction, communication with partners, friends; Unemployment; The threat of military action; Deterioration of family relations; Restrictions on recreation opportunities. Another - "Questionnaire of manifestations of negative mental states during war and pandemic" (M. Korolchuk, V. Korolchuk, N. Naumenko) - included four blocks: psychological, social, behavioral and biological. Thus, the psychological block contained 13 statements, social - 12, behavioral - 11; biological - 19. Each statement had to be evaluated on a 10-point scale. The survey was conducted using Google Forms. Processing of the results was carried out by methods of mathematical statistics (descriptive statistics) using the SPSS program (version 22). The sample of respondents included 115 entrepreneurs and 200 respondents who are not engaged in entrepreneurial activities.

Originality. Scientific novelty and practical significance of research results. Based on the results of the author's questionnaire, the specifics of objective and subjective factors causing negative mental states before and during the war were clarified. The obtained results make it possible to conduct psychodiagnostics and direct the activities of the client and psychologist to support, preserve and restore the health and working capacity of employees of civil organizations, law enforcement agencies and institutions in ordinary and special conditions.

Conclusions. Based on the results of the entrepreneurs' final assessment of the objective external and subjective internal factors that cause negative mental states, the following was established. The most influential factors causing negative mental states of entrepreneurs during the war were the escalation of military operations and the difficulties of working in special conditions, the socio-political and economic situation in the country. In our opinion, subjective internal factors are derived from the objective conditions of viability of entrepreneurs in special conditions and they appear due to social problems, availability of life resources, psychological and behavioral characteristics of the subjects. The prospect of further research consists in substantiating the psychodiagnostic toolkit and providing an individual approach to overcoming negative mental states in entrepreneurs in special conditions.

Keywords: negative mental states; survey; war; factors; comparative analysis.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Received/Поступила: 07.04.23.